

Lav list for å ilegge revisor erstatningsansvar

Revisoransvaret

Artikkelen er forfattet av:

Advokat
Terje Granvang
Arntzen de Besche Advokatfirma

Det har falt noen dommer i revisoransvarssaker de senere årene som kanskje ikke har gitt revisor følelsen av «rettferdighet». Det gjelder særlig utslag av solidaransvaret og en bruk av medvirkningsregelen som leder til at revisor gjennomgående blir sittende med den største delen av ansvaret.

I tillegg er det falt en del dommer som pålegger revisor ansvar for oppgaver utenfor det som måtte være avtalt mellom partene, ofte basert på det som kan kalles et slags «omsorgsansvar» som revisor har for klienten og kretsen rundt klienten, for eksempel revisjonsklientens eneaksjonær. En ny lagmannsrettsdom har også gått langt i å pålegge revisor et personlig ansvar ut over forsikringsdekningen uten vilje til å bruke lempingsregelen.

Lav list når det gjelder revisors erstatningsansvar

Det er ikke mange revisoransvarssaker for domstolene hvert år, men de få sakene som har vært behandlet av domstolene de senere årene gir grunnlag for noen refleksjoner med hensyn til bruken av det verktøyet domstolene har til rådighet for å finne gode løsninger i enkeltsaker. Når det er sagt, er det nok slik at det i en rettsak som hovedregel alltid vil være minst en misfornøyd part etter at dom er avsagt. Det er selvsagt ikke domstolens oppgave alltid å finne «salomoniske» løsninger hvor begge parter er fornøyd, men likevel kan det synes som om listen for å ilegge revisor erstatningsansvar ligger ganske så lavt,

Ulike veier til en «riktig» dom

Det finnes verktøy i den erstatningsrettslige verktøykassa som gjør det mulig for dommeren å treffe gode avgjørelser, som for de saken gjelder, fremstår som rimelige og rettferdige. Erstatningsrettens skjønnsmessige natur gjør det i utgangspunktet mulig for dommeren å komme frem til resultater som dommeren finner er «riktig», alle sakens forhold tatt i betraktning. I tillegg har dommeren til rådighet regler om adekvans (som gjør det mulig å skjære bort erstatningsposter som ligger utenfor det påregnelige eller som er avledet og indirekte), regler om medvirkning som fordeler ansvaret mellom skadelidte og skadevolder på en rimelig måte, samt regler om lemping av ansvaret som kan brukes til å hindre personlig ruin for den ansvaret måtte påhvile. Lemping vil særlig kunne ha betydning og påberopes i praksis når ansvaret overskrider saksøktets forsikringsbeløp. Også i revisoransvarssaker gjelder disse reglene fullt ut – i hvert fall i prinsippet.

og at de øvrige justeringsmekanismene som står til rådighet, ikke tas i bruk eller benyttes med tilbakeholdenhet.

Profesjonsansvaret

Stikkordet «profesjonsansvar» som Høyesterett har fastslått skal være strengt, står sentralt for forståelsen av innholdet i ansvarsgrunnlaget for revisor. At profesjonsansvaret er strengt, betyr ikke at revisor har et såkalt objektivt ansvar, dvs. ansvar uten skyld. Kravet om at revisor må være å bebreide for noe i utførelsen av sine oppgaver er fortsatt grunnleggende for å komme til erstatningsansvar for revisor. Gjennomgående blir revisor eksempelvis erstatningsansvarlig når det lar seg påvise brudd på en revisjonsstandard og det samtidig påvises at en bedre revisjon i samsvar med standardens krav ville ha avdekket regnskapsfeilen. Den internasjonale utviklingen av revisjonsstandardene i retning av mer og mer detaljerte krav øker eksponeringen for revisoransvar, da det normalt ikke er vanskelig å finne brudd på en eller flere standarder ved en gransking av arbeidspapirene.

Ansvar i randsonen av revisjon eller rådgivningsside

Det revisor kanskje heller ikke er like forberedt på, er ansvaret knyttet til plikter i randsonen av revisjon eller på rådgivningssiden. Nylig har Borgarting lagmannsrett slått fast at en revisor som fikk i oppdrag å gjennomføre en kapitalforhøyelse i selskapet han reviderte, ble erstatningsansvarlig for

den skatteplikten som oppstod på aksjonærens hånd. Begrunnelsen var at revisor burde ha gjort aksjonæren oppmerksom på at den metoden revisors klient selv hadde bedt ham om å implementere, ville utløse umiddelbar gevinstbeskatning. Domstolen krevde ikke at revisor foreslo en alternativ metode (som forelå i dette tilfellet og som ville ha medført en utsettelse av skattebelastningen), men det var nok til å bli erstatningsansvarlig at revisor ikke gjorde oppmerksom på skattefølgen for klientens aksjonær. Flere avgjørelser går i samme retning og strekker ansvaret for revisor utover de oppgavene revisor konkret har påtatt seg i engasjementsbrev/avtale.

Plikt utover det avtalte

Det hviler med andre ord en forpliktelse på revisor (innen rimelighetens grenser) til å dra omsorg for sin klients interesser utover det som er avtalt. Denne plikten som altså kan utløse erstatningsansvar dersom den ikke ivaretas godt nok av revisor, gjelder også i forhold til revisjonsklientens nærstående – da typisk revisjonsklientens aksjonærs personlige interesse. Dersom revisor vil føle seg rimelig sikker på å unngå å bli ansvarlig for skattevirkninger, bør det sies uttrykkelig i engasjementsbrevet/avtalen med kunden at det ligger utenfor revisors oppdrag å vurdere skattekonsekvenser av transaksjonen/oppdraget og at revisor under ingen omstendighet påtar seg ansvar for eventuelle skattefølger, tilleggsskatt eller renter.

Solidaransvaret

Et annet tema som går igjen i mange saker, er betydningen av det såkalte solidaransvaret. Solidaransvaret innebærer at flere som er ansvarlige for samme skade, hefter fullt ut for skaden i forhold til skadelidte. Dette betyr at en skadelidt – for eksempel en bank som har lånt penger til et selskap i tiltro til revidert årsregnskap – kan velge hvem man vil gå på for å få et eventuelt tap erstattet. Banken kan således velge å forholde seg til revisor alene og la være å saksøke styret og ledelsen som også har et ansvar for den samme regnskapsfeilen. Det er dette som i praksis skjer i stor utstrekning. Revisor blir som regel saksøkt alene, og må selv dersom han blir ansvarlig, gå etter de som har solidaransvar med han. I praksis har vi ikke mange eksempler på at revisor går etter ledelsen med regresskrav. Revisor har en ansvarforsikring som styre og ledelse bare har i unntakstilfellene. Dette er nok hovedgrunnen til at revisor blir saksøkt alene og hovedgrunnen til at det er få regressaker i kjølvannet av revisoransvaret. Ved ansvar for vesentlige feil i regnskapet er det et paradoks at det er revisor som blir sittende med regningen etter at tap oppstår, mens de som har et slags «primæransvar» for regnskapet, går fri. Revisor må imidlertid ta denne realiteten inn over seg. Det faktum at en feil er skapt og begått av noen andre er verken faktisk eller rettslig en ansvarsreducerende faktor eller en unnskyldningsgrunn for revisor.

Feil på begge sider

Når det prøves å holde revisor ansvarlig av egen klient eller tredjeparter som har bygget på det reviderte regnskapet, vil det ofte være begått feil på begge sider. I underslagstilfellene vil for eksempel selskapet være å bebreide for svikt i internkontroll og rutiner, mens revisor er å bebreide for brudd på ISA 240 *Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon av regnskaper*. I prinsippet vil revisor hefte fullt ut for det tapet selskapet er påført regnet fra det tidspunktet domstolen mener at revisor burde ha avdekket underslaget. At revisor skal få fradrag i ansvaret for selskapets eget forhold, er ingen selvfølge, og det er absolutt ikke gitt at et eventuelt medvirkningsfradrag vil være betydelig. En ny lagmannsrettsdom som gjaldt en banks investering i en entreprenørvirksomhet, ila revisor ansvar for mangelfull revisjon av prosjektregnskapene og reduserte bankens erstatning med «bare» 40 % på grunnlag av bankens eget forhold. Revisor sitter her igjen med hoveddelen av ansvaret for feil i regnskapene.

FEIL HOS BEGGE: Når egen klient eller tredjeparter som har bygget på det reviderte regnskapet, prøver å holde revisor ansvarlig, vil det ofte være begått feil på begge sider.

Siste ord er imidlertid ikke sagt i denne saken hvor det både er igangsatt regresskravsak og anke til Høyesterett.

Betydelig personlig ansvar

I samme sak ila lagmannsretten revisjons-selskapet/revisor et betydelig personlig ansvar utover forsikringssummen. Bankens krav utgjorde kr 20 mill. Revisor, som hadde sin forsikring gjennom DnR/Quality Broker, hadde forsikringsdekning for et ansvar oppad begrenset til kr 10 mill. Lagmannsretten kom til fullt ansvar for revisor med kr 20 mill. som ble redusert på grunn av bankens medvirkning til kr 12 mill. (40 % medvirkning). På grunn av morarenten ble det personlige ansvaret for revisor på nærmere kr fem mill. Lagmannsretten – som i dette tilfellet var styrket med to fagkyndige meddommere med revisorbakgrunn – avviste å lempe revisors ansvar til tross for at ansvaret ville uttømme forsikringen og bety et betydelig personlig ansvar for revisor. Det bør i denne sammenhengen nevnes at revisor ble frifunnet fullt ut i tingretten. Selv om saken er anket til Høyesterett og er fremmet til behandling, vil ikke lemping bli et tema der. Dommen viser at revisor gjennomgående bør tenke gjennom om den forsikringen han har er tilpasset risikoen i den praksisen han eller hun driver.

Bebreidet, men frifunnet

Ett lite lyspunkt sett med revisors øyne er et par nyere dommer hvor revisor er frifunnet til tross for at retten fant grunnlag for å bebreide revisor. Frifinnelsen av revisor er begrunnet i manglende årsakssammen-

heng, med en begrunnelse som for revisor er lett å akseptere. Retten har i disse sakene holdt revisors klanderverdige adferd opp mot ledelsens klanderverdige adferd. I den siste av disse dommene uttalte lagmannsretten at «revisors mulige forsettigheter trer helt i bakgrunnen for styrets manglende kontroll med og oppfølging av leders økonomiforvaltning. Revisors forhold er etter lagmannsrettens vurdering en så vidt uvesentlig faktor i det totale årsaksbildet, at det ikke er naturlig å knyttet ansvar til dette.» Om man velger å se på dette som et gjennomslag for medvirkningsregelen eller årsakssammenheng, er ikke så viktig. At ledelsen må ta hovedansvaret for feil i regnskapet mv. blir det prosedert på oftere enn det gis gjennomslag for, så revisor må nok fortsatt forberede seg på det verst tenkelige utfallet slik rettspraksis i hovedtrekk antyder.

